

(Rukopis článku pro blog na Hospodářských novinách, klimaticka-koalice.blog.ihned.cz/c1-65008970-papez-frantisek-pro-budoucnost-lidstva-a-zivota-na-zemi, doplněný závěrečnou pasáží o ceně uhlíku a řadou odkazů na toto téma)

Papež František pro budoucnost lidstva a života na Zemi, business-as-usual a jak mu čelit

V sobotu 12. prosince 2015 skončila přelomová pařížská konference smluvních stran Úmluvy o klimatické změně. Jejím skvělým výsledkem je, že se smluvní strany přihlásily ke snaze zastavit globální oteplení pod limitem 1,5 K. Jak víme, **1 K čili jeden Celsiův stupeň z toho už nastal...** A to s důsledky pro většinu Země velmi škodlivými, pro některé oblasti přímo zničujícími. I kdyby se podařilo nepřidat celý další kelvin, ale jen půl kelvinu, budou dopady drastické, kromě těch očekávaných přijdou jistě i různé nečekané.

Přes souhlas s tím, že by bylo dobré nepřekročit dalšího půl kelvinu, dokument z Paříže nevytváří žádné opravdu účinné nástroje, jak toho docílit. A **dosavadní dobrovolné závazky zúčastněných zemí nemíří na oteplení činící max. 1,5 K, ale 3 K, tedy po odečtení již uplynulé jedničky čtyřikrát větší...** přičemž není doopravdy zaručeno, že alespoň takové velmi nedostatečné závazky budou dodržovány.

Skutečné, rychlé a trvalé snižování místních emisí oproti dosavadnímu vývoji jistě možné je. Nevznikne ovšem vládní deklarácí, je nutné, aby si je vzali za svůj úkol všichni. Pro nás přitom platí, že naším úkolem je téměř přestat s užíváním fosilních paliv do patnácti let... Zdá se to šílené? Jistě. Ale právě to vyplývá ze záměru nepřekročit onoho dalšího půl kelvinu, pokud jde o emise z EU čili i české. Lze si to přecíst např. v komentáři o setkání nejpřednějších světových vědců: <http://roadtoparis.info/2015/12/11/top-scientists-weigh-in-on-current-draft-of-paris-climate-agreement/>

Právní jazyk sobotního pařížského dokumentu asi celou veřejnost neprobudí, zpráva o dokumentu - <http://newsroom.unfccc.int/unfccc-newsroom/finale-cop21/> - taky ne. Emotivní projevy jednotlivých státníků na závěrečném jednání už spíše, viz <http://unfccc6.meta-fusion.com/cop21/events/2015-12-12-17-26-conference-of-the-parties-cop-11th-meeting>, ale jejich apel brzy pomine.

Celistvý, fundovaný, důrazně vyzývající a trvale platný je zato dopis papeže Františka, napsaný již na jaře a v osmi jazycích publikovaný v červnu: **Laudato si' – encyklika o péči o společný domov**, viz její text aj. na <http://amper.ped.muni.cz/gw/encyklika/>. Je to první encyklika určená celému lidstvu, nejen dovnitř katolické církve či i dalším křesťanům, viz z jejího odstavce 3: „...*V této encyklice se obracím ke všem s touhou navázat dialog týkající se našeho společného domova.*“

A pak odst. 14: *Naléhavě vyzývám k obnovení dialogu o způsobu, jímž pojmáme budoucnost planety. Je třeba, abychom se do jednání zapojili všichni, vždyť krize životního prostředí a její lidské kořeny se týkají a dotýkají nás všech. ... Mnohé snahy nalézt konkrétní řešení krize životního prostředí bohužel často narážejí nejenom na odpor mocných, ale také na nezájem ostatních. Postoje, které i mezi věřícími kladou překážky na cestách k těmto řešením, sahají od popírání problému až ke lhostejnosti, pohodlné rezignaci anebo slepé důvěře v řešení technická. Potřebujeme novou všeobecnou solidaritu. Jak řekli biskupové Jihoafrické republiky, „k nápravě škod způsobených lidmi na Božím stvoření je nezbytný talent a zapojení všech“.* ...

Encyklika, „okružní dopis“ podává věrný a zneklidňující obraz dnešního stavu světa. Rozebírá lidské kořeny toho, proč se životní prostředí a s ním propojené živobytí většiny lidstva velmi změnilo, většinou zhoršilo. A ukazuje, co všechno a jak hluboce musíme ve svém chování změnit – jako jedinci, rodiny, obce, firmy, státy, církve. To my, veřejnost a občanská společnost musíme přimět své vlády, aby dělaly vše nejen pro naplnění dosud předložených závazků, ale podstatně je zesílily a urychlily. Aby k jejich plnění vytvořily silné, dostatečně účinné a mohutné nástroje. A my musíme začít s ukázkami, že snižovat emise lze hodně, rychle a bez neřešitelných konfliktů – jen tak si vlády troufnou být důraznější, protože pochopí, že to od nich opravdu chceme.

Papež k tomu píše v odst. 211: ... *Existence zákonů a norem z dlouhodobého hlediska nestačí omezit špatné jednání, třebaže existuje účinná kontrola. K tomu, aby právní norma působila relevantní a trvalé účinky, je nezbytné, aby ji většina společnosti na základě vhodných motivací přijala a reagovala osobní proměnou. Pouze na základě kultivace solidních ctností je možné darovat se v nasazení za životní prostředí. Jestliže se někdo – ačkoli mu jeho ekonomické podmínky umožňují spotřebovat a utrácet víc – radši lépe oblékne místo toho, aby zapnul topení, znamená to, že si osvojil přesvědčení a způsoby prospěšné ochraně životního prostředí. ... Když ze svého hlubokého přesvědčení radši opětovně použijeme nějakou věc místo toho, abychom se jí rychle zbavili, může to být skutek lásky, který vyjadřuje naši důstojnost.*

Ejhle, to je přece i nápověda, co dělat. Jak snižovat emise? Začít lze téměř skokem: snížit velice svou spotřebu. Ona totiž **veškerá spotřeba, není-li nezbytná, a je-li opřená o fosilní paliva, je nemorální**. Jde o zlovyk. A lze mu odvyknout, když se k tomu člověk rozhodne a když se v tom spojí hodně lidí. Pak budou zbývat peníze na kroky další, totiž pokrytí té zbývající, již nepřehnané, skromné spotřeby nefosilně. Jako např. náhradou valné většiny topení pořádnou tepelnou izolací budov, dobrou i na další století. A na náhradu fosilních elektráren větrnými turbínami, do nichž budeme investovat sami.

A také budeme mít peníze na to, abychom my z bohatých zemí pomohli lidem chudým, u nás i v zemích mnohem chudších. Tak, aby mohli pokud možno zůstat doma a žít tam důstojným životem přes nepřízeň zdivočelého klimatu a jí zhoršovanými společenskými problémy. K tomu říká odst. 52: ... *Je nezbytné, aby rozvinuté země přispěly k řešení tohoto dluhu zásadním omezením spotřeby energie z neobnovitelných zdrojů a tím, že nejpotřebnějším zemím poskytnou prostředky k podpoře politiky a programů udržitelného rozvoje. ... Neexistují politické či sociální hranice a bariéry, které nám dovolují se izolovat, a proto také neexistuje prostor pro globalizaci lhostejnosti.*

A odst. 193: ... *Víme, že chování těch, kteří stále více konzumují a ničí, je neúnosné, zatímco jiní nemohou žít v souladu s vlastní lidskou důstojností. Proto nastal čas přijmout jistý úbytek v některých částech světa, čímž se zajistí zdroje, aby bylo možné zdravě růst v jiných částech. ...*

To, že se musí naše bohatá společnost hodně proměnit, není nový poznatek. Opět z encykliky, která v odst. 5 cituje sv. Jana Pavla II: ... *Každá snaha o kultivaci a zlepšování světa vyžaduje radikální změnu „způsobu života, modelů výroby a spotřeby a zkonstatovaných mocenských struktur, jež dnes ovládají společnost“.*

Uvedených pár citátů z knihy čítající na sto padesát stran nechť je pro každého pobídkou, aby si knihu pomalu přečetl a pak se k ní vrátil. Ona dává moudré rady ke kdečemu. Pochybuji, že k procesu počátku ochrany klimatu, k němuž se nyní přihlásily prakticky všechny státy, existuje lepší a promyšlenější opora. I pro nezabohy jako jsem já.

Jedna zásadní věc ale v encyklice naplno řečena není: totiž nutnost nejen snížit spotřebu, ale také snižovat a co nejdříve zastavit těžbu fosilních paliv. „Síly zla“, když to přeženu, je levně vytěží a tak či tak někde se ziskem prodají. Obrana proti tomu je jen jedna: zpoplatnit, napřed mírně a postupně obrovsky, všechna vytěžená paliva. Začít lze na hodnotě třeba jen 10 eur za tunu ekvivalentu CO₂, která v důsledku těžby vznikne. To nikoho nezničí, jen důrazně upozorní. Ale během patnácti let je onen poplatek potřeba zvýšit tak na několik set eur za tunu¹, za dalších deset let možná až na tisíc. Až tak lze reálně, tržními prostředky – samozřejmě podporovanými a vyžadovanými většinou světové, poučené, zmoudřelé a odhodlané veřejnosti – zahájit pokles emisí k nule, na niž bychom se globálně mohli a měli dostat do poloviny století. Už léta o tom píše a mluví nestor věd o klimatické změně [James Hansen](#), též velká morální autorita dneška.

V Hansenově pojetí (viz např. [kapitulu v knize z roku 2015](#)) jde o poplatek, z něhož by neměl příjem stát, ale celý by se rozdělil „na hlavu“ (dětem polovinu, jen na dvě v rodině) – to je model

¹ Zdá se to nesmírně mnoho? Pak si přepočítejme, že tzv. spotřební daň na pohonné hmoty znamená u nás poplatek asi 200 eur za tunu CO₂ – a ekonomika se z toho nijak nehroutlí, jen je u nás spotřeba pohonných hmot na kilometr jízdy o dost menší než v USA, kde takovou daň nemají.

v principu přijatelný i pro republikánskou stranu v USA, nemohutní při něm stát. A vznikla by silná motivace pro ilegální přistěhovalce, aby se stali legálními.

Liberálnější, globálně realističtější návod podal v říjnu David MacKay se třemi spoluautory v Nature, <http://www.nature.com/news/price-carbon-i-will-if-you-will-1.18538>. Opírají se o poznatky věd zabývajících se spoluprací, a ukazují, že je jen jedna cesta, aby emise začaly opravdu brzy a rychle klesat. Totiž dohoda států na minimální průměrné ceně uhlíku. Tu by měly různými způsoby, které už užívají nebo je zavedou (poplatek, daňová reforma, „povolenky“ aj.) docílit každý na svém území. Pro bohaté státy by to mohl být i zdroj příjmů, ze kterých mohou plnit tzv. [Green Climate Fund](#), chudé a ohrožené státy by pak měly zájem, aby ona minimální cena nebyla nízká a aby stoupala. Je to metoda kooperace, kterou autoři shrnují slovy *I will if you will* – když ty, tak i já! Začátkem prosince pak větší skupina, doplněná o nesmírně renomované autory, vydala elektronickou knihu *Global Carbon Pricing – We Will If You Will*, dostupnou ze stránky <http://carbon-price.com/>. Ta, na rozdíl od encykliky, není už pro širokou veřejnost, ale rozhodně by si ji měli prostudovat lidé pohybující se v oborech společenských věd. Spěchá to. Vývoj po pařížské konferenci totiž bude takový, že globální emise budou ještě dlouho stoupat – téměř nic se za ně neplatí. Napravit to jejich vzdáleným, ničím nezaručeným a vlastně nepředstavitelným, ohromně rychlým poklesem někdy v budoucnosti nepůjde, rozhodně ne pro splnění žádoucího cíle nepřekročit 1,5 K. Už bude překročený... Pařížská konference deklarovala, že klima chtějí všechny státy chránit, ale pro nejbližších pět let je nechala, aby se vyvíjely dle vlastních starých plánů, aby pokračovaly v kolejích „business-as-usual“.

Nezbývá, než tomu čelit zdola. Vztít encykliku **O péči o společný domov** vážně a jednat dle ní.

J. Hollan, 3. ledna 2015

O autorovi: Jan Hollan se osvětou o klimatické změně zabývá již čtvrt století. V roce 2015 k tomu napsal knížku *Ochrana klimatu*, viz <http://www.veronica.cz/?id=128&i=109>, lze si též pustit záznam jeho přednášky, viz konec stránky <http://www.veronica.cz/?id=590>. Životopisy viz na <http://amper.ped.muni.cz/jenik/private/curr/>. Pracuje v CzechGlobe (Centrum výzkumu globální změny AV ČR, v. v. i., od 1. ledna Ústav) a v Ekologickém institutu Veronica.